

§ 5.

Litterae Pontificiae de studiis historicis

DILECTIS FILII NOSTRI S. R. E. CARDINALIBUS

ANTONINO DE LUCA

VICECANCELLARIO S. R. E.

JOANNI BAPTISTAE PITRA

BIBLIOTHECARIO S. R. E.

JOSEPHO HERGENROETHER

TABULARII VATICANIS PRAEFECTO

LEO PP. XIII

Dilecti Filii Nostri, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Saepenumero Considerantes, quibus potissimum artibus confidant qui Ecclesiam et Pontificatum romanum in suspicionem invidiamque adducere nituntur, satis cognoveramus, ipsorum conatus multa cum vi et calliditate in historiam

christiani nominis esse conversos, maximeque in eam partem, quae res gestas complectitur Pontificum romanorum cum ipsis italicis rebus colligatas atque connexas. — Quod cum nonnulli Episcopi nostrates idem animadvertisserent, commoveri se dixerunt non minus cogitatione malorum, quae inde consecuta sunt, quam futurorum metu. Etenim injuste simul et periculose faciunt qui plus odio romani Pontificatus quam rerum veritati tribuunt, illuc non obscure spectantes, ut superiorum temporum memoriam mendaci colore fucatam novis in Italia rebus servire cogant. — Quoniam igitur Nostrum est non solum jura Ecclesiae cetera, sed ipsam ejus dignitatem et Apostolicae Sedis decus ab injuria vindicare, cum velimus ut vincat aliquando veritas, et itali homines agnoscant unde sibi vis beneficiorum maxima et antea percepta et in posterum speranda sit, decrevimus de re tanti momenti vobis, dilecti filii Nostri, consilia Nostra impertire, eaque sapientiae vestrae ad perficiendum committere.

Incorrupta rerum gestarum monumenta, si quis tranquillum et praejudicatae opinionis expertem intendat animum, per se ipsa Ecclesiam et Pontificatum sponte magnificeque defendunt. Licet enim in iis institutorum christianorum

germanam naturam magnitudinemque intueri : inter fortia certamina inclitasque victorias divina vis Ecclesiae virtusque cernitur, et manifesta factorum fide eminent et apparent collata a Pontificibus maximis beneficia in universas gentes magna, sed in eas majora, quarum in sinu Sedem Apostolicam providentia Dei collocavit. Quamobrem qui Pontificatum ipsum conati sunt omni qua possent ratione et contentione laccessere, consentaneum iis erat haud quaquam parcere testi tantarum rerum historiae. Reapse integritatem eius attentare adorti sunt, idque arte et pervicacia tanta, ut arma illa ipsa, quae essent ad propulsandas injurias optime comparata, ad inferendas detorserint.

Istud laccessendi genus tribus ante saeculis usurpavere p[re]ce ceteris Centuriatores Magdeburgenses : qui scilicet, cum auctores fautesque opinionum novarum ad expugnanda doctrinae catholicae praesidia minime valuerint, ipsi, nova velut acie, in concertationes historicas Ecclesiam compulerunt. — Centuriatorum exemplum omnes fere scholae, quae a doctrina veteri defecissent, renovarunt : idemque, quod est longe miserius, nonnulli persecuti sunt religione catholici, natione itali. Illo igitur, quo diximus, proposito pervestigata sunt

vel minima antiquitatis vestigia : singuli prope tabulariorum tentati recessus : evocatae in lucem fabulae fuitiles : commenta, refutata centies, centies iterata. Circumcisus saepe vel conjectis astute in umbras iis quae sunt tamquam rerum lineamenta majora, praeterlabi reticendo libuit gloriose facta et merita memorabilia, intentis acriter animis ad consecrandum exaggerandumque si quid esset temere, si quid minus recte gestum : cujus quidem generis cavere singula plus difficultatis habet, quam quod hominum natura patiatur. Immo etiam licere visum est incerta vitae domesticae arcana scrutari sagacitate improba, arreptis inde in medioque positis quae pronae ad obtrectationem multitudini spectaculo simul et ludibrio facilius fore viderentur. Ex Pontificibus maximis vel ii, quorum virtus excelluit, saepe notati vituperative perinde ac cupidi, superbi, imperiosi : quibus rerum gestarum gloria invideri non potuit, eorum reprehensa sunt consilia : illaque audita millies insana vox, de ingeniorum cursu, de humanitate gentium male Ecclesiam meruisse. Nominatim vero in civilem romanorum Pontificum principatum, libertati majestatique eorum tuendae non sine divino consilio institutum, eundemque et jure optimo partum et

innumerabilibus benefactis memorabilem, acer-
rima male dictorum falsorumque criminum
tela conjecta.

Iisdem vero machinationibus et hodie datur
opera, ut, si unquam alias, certe hoc tempore
illud vere dici possit, artem historicam conju-
rationem hominum videri adversus veritatem.
Et sane, renovatis vulgo prioribus illis insimu-
lationibus, serpere audacter mendacium vide-
mus per laboriosa volumina et exiles libros,
per diariorum volitantes paginas et apparatas
theatrorum illecebras. — Ipsam rerum anti-
quarum recordationem nimis multi adjutricem
ad injurias volunt. — Recens illud in Sicilia
specimen, quod cruentae cujusdam memoriae
occasione nacti, multa invecti sunt in deces-
sorum Nostrorum nomen, mansuris etiam con-
signata monumentis agresti immanitate dicto-
rum. Idemque paullo post apparuit cum honores
publice tributi sunt homini Brixensi, quem
seditiosum ingenium et infensus Apostolicae
Sedi animus insignem posteris reddidere. Tunc
enim aggressi iterum sunt incitare populares
iras, itemque Pontificibus maximis ardentes
contumeliarum admovere faces. — Si qua vero
commemoranda fuerint omnino Ecclesiae per-
honorifica, in quibus omnes calumniarum acu-

leos manifesta lux veritatis obtunderet, exte-
nuando tamen dissimulandoque data est opera,
ut pars laudis meritique quam minima posset
ad Pontifices redire putaretur.

Illud vero gravius est, hanc similitudinem
tractandi historiam ipsas in scholas invasisse.
Persaepe enim pueris commentarii ad ediscen-
dum proponuntur aspersi fallaciis : quibus illi
assuefacti, praesertim si accesserit doctorum
aut perversitas aut levitas, facile imbibunt
venerandae antiquitatis fastidium, rerumque et
personarum sanctissimarum inverecundam con-
temptionem. Primordia litterarum supergressi,
non raro in discrimen adducuntur etiam majus.
Nam in majorum disciplinarum meditationibus
ab eventuum narratione ad rerum proceditur
caussas : a caussis vero exaedificatio legum
petitur ad judicia temere facta, quae saepius
cum doctrina divinitus tradita aperte dissen-
tiunt, et quorum ea omnis est ratio, dissimulare
ac tegere quid et quantum instituta christiana
in rerum humanarum cursu eventorumque
consequentia ad salutem potuerint. Idque a
plerisque suscipitur nihil laborantibus quam
sibi parum ipsi cohaereant, quam loquantur
pugnantia, quot quantisque tenebris eam, quae
philosophia historiae dicitur, involvant. Ad

summam, ne agamus de singulis, omnem historiae tradendae rationem eo convertunt, ut suspectam faciant Ecclesiam, invisos Pontifices, et illud maxime persuadeant multitudini, civile romanorum Pontificum imperium incolumitati et magnitudini rerum italicarum obesse.

Atqui nihil dici potest, quod a veritate magis abhorreat, ut permirum videri debeat, accusationes hujusmodi, quae tot testimoniiis tanta vi redarguuntur, verisimiles videri multis potuisse. — Profecto sempiternae posterorum memoriae historia commendavit summa Pontificatus romani in Europam merita ac nominatim in Italiā; quae ab Apostolica Sede commoda et utilitates, ut erat proclive factu, una ex omnibus accepit plurimas. In quibus illud primo loco commemorandum, potuisse Italos in iis, quae religionem spectant, intactam a dissidiis retinere concordiam: permagnum sane populis bonum, quo qui potiuntur, ii praesidio ad prosperitatem publicam et domesticam firmissimo potiuntur. — Et ut singulare quiddam attingamus, nemo unus ignorat, post afflictas Romanorum opes formidolosis incursionibus barbarorum fortissime ex omnibus restitisse Pontifices romanos; eorumque consilio et constantia effectum esse nec semel, ut, represso furore

hostium, solum italicum a caede et incendiis, Urbs Roma ab interitu vindicaretur. Et qua tempestate Imperatores Orientis curas cogitationesque omnes alio derivabant, in tanta solitudine et inopia nusquam rerum suarum tutelam nisi in romanis Pontificibus Italia reperit. Quorum in illis calamitatibus spectata caritas plurimum valuit, aliis accendentibus caussis, ad initia civilis ipsorum principatus. Cujus quidem laus est, conjunctum semper cum summa utilitate communi fuisse: quod enim licuit Apostolicae Sedi omne rectum studium humanitatemque provehere, et ad civiles rationes virtutis suae porrigerere efficacitatem, et res, quae habentur in civitate maximae, conjunctim complecti, certe huic caussae non exigua gratia debetur, quod civilis principatus libertatem opportunitatesque praebuit tantis peragendis rebus necessarias. Quin etiam cum decessores Nostros impulerit conscientia officii ut jura imperii sui ab hostium cupiditate defenderent, hoc ipso pluries externarum gentium dominatum magna Italiae parte prohibuerunt. Simile quidquam recentiore est etiam perspectum memoria, quo tempore maximi imperatoris victricibus armis Apostolica Sedes non cessit, et ut sibi omnia principatus jura redderentur, a foederatis regi-

bus impetravit. — Neque minus illa italis hominibus salutaria, quod saepenumero Pontifices romani voluntati principum non justae libere repugnarint : et quod, Europae viribus foedere icto consociatis, Turcarum, per iterata vulnera imminentium, immanissimos impetus insigni fortitudine sustinuerint. Duo praelia maxima, deletis italicis iisdemque catholici nominis hostibus, alterum in agro Mediolanensi, alterum ad Echinadas insulas, opera auspiciisque Apostolicae Sedis et suscepta et pugnata sunt. Expeditiones Palaestinenses, auctoribus Pontificibus initas, vis est et gloria navalis Italorum consecuta : item leges, vitam, constantiam res publicae populares a sapientia Pontificum mutuatae sunt. — Ad laudem Apostolicae Sedis magnam partem pertinet quaesitum italicico nomini ingenuis studiis atque artibus decus. Facile interiturae Romanorum Graecorumque litterae erant, nisi reliquias tantorum operum Pontifices et Clerici velut ex naufragio collegissent. In Urbe vero actae perfectaeque res altius loquuntur : veterum monumenta ingenti sumptu adservata : nova condita et summorum artificum operibus exculta : musea et bibliothecae constitutae : scholae instituendis adolescentibus apertae : Licea magna praecclare fundata : quibus de

caussis ad hanc laudem Roma pervenit, ut communi hominum opinione mater optimarum artium habeatur.

Ex his aliisque multis cum tantum lumen eluceat, nemo non videt, infestum italicico nomini praedicare aut Pontificatum per se, aut civilem Pontificum principatum, idem plane esse ac de rebus perspicuis et evidenter velle mentiri. Flagitosum consilium scienter fallere et venenum malum historia facere : multoque magis in hominibus catholicis eisdemque in Italia natis reprehendendum, quo^s plus quam ceteros gratus animus deberet et religionis suae honos et caritas patriae non ad studium modo sed etiam ad patrocinium veritatis hortari. Cum vero ex ipsis Protestantibus satis multi acri ingenio et aequo judicio opiniones non paucas exuerint, et compulsi veritatis viribus Pontificatum romanum commendare non dubitarint quod sit humanitatem utilitatesque permagnas in republica efficiens, indignum est quod multi ex nostratis contra solent. Qui in historicis disciplinis adamant adventicia pleraque ; et scriptores externos, ut quisque instituta catholica peius vexat, ita sequuntur et probant maxime, fastidiendos rati summos ex nostris, qui cum historiam scriberent, caritatem patriae ab ob-